

Helsingin väestökehitys 2000-luvulla

Befolkningsutvecklingen i Helsingfors på 2000-talet

Pekka Vuori

Helsingin väkiluku oli 559 330 henkeä vuodenvaihteessa 2003/04 ja väestömäärä väheni 386 hengellä vuoden 2003 aikana; edellisvuonna väkiluku säilyi samana kuin vuoden 2001 lopussa. Kehityksen taustalla ovat Helsingin seudun talouskasvun taantuma ja siitä seurannut työpaikkojen määrän kääntyminen laskuun sekä lisääntynyt poismuutto naapurikuntiin. Vastaava tilanne koettiin 30 vuotta sitten, jolloin 1960-luvulla voimakkaasti kasvaneen Helsingin väestömäärä väheni seuraavalla vuosikymmenellä 40 000 hengellä.

Helsinkiin laaditaan tänä vuonna uusi väestöennuste, jossa on kyettävä arvioimaan seudun tuleva talouskehitys, millä on vaikutus työllisyyden kautta seudun vetovoimaan. Talouskasvu vaikuttaa myös seudun asuntomarkkinoihin. Voimistuvankin talouskasvun vaikutukset voivat olla Helsingin väestökehityksen kannalta kahdensuuntaisia.

Helsingin väestökehitys 1960–2003

Helsingin väkiluvun ensimmäinen huippuvuosi oli vuonna 1969, jolloin kaupungissa asui 525 628 asukasta. 1970-luvun puolivälissä väkiluku painui alle puolen miljoonan, ja 1980-luvulle tultaessa lähestyt-

Vid årsskiftet 2003–2004 hade Helsingfors 559 330 invånare, vilket innebar att folkmängden minskat med 386 under år 2003 efter att år 2002 ha hållits lika stor som i slutet av år 2001. Bakom denna utveckling finner vi dels avmattningen i Helsingfors ekonomiska tillväxt och arbetsplatsökning, dels den ökande utflyttningen till grannkommunerna. Läget var liknande för drygt 30 år sedan, då Helsingfors folkmängd efter kraftig tillväxt under 1960-talet småningom kom att minska med 40 000 under följande årtionde.

I år skall Helsingfors få en ny befolkningsprognos, och det gäller nu att kunna bedöma regionens kommande ekonomiska tillväxt, som i form av arbetstillfällena påverkar regionens dragningskraft. Ekonomisk tillväxt inverkar också på bostadsläget. Även om ekonomin fortsatte stärkas skulle följderna kunna gå i två riktningar.

Helsingfors befolkningsutveckling 1960–2003

Sin första topp noterade folkmängden i Helsingfors år 1969, då staden hade 525 628 invånare. I medlet av 1970-talet minskade folkmängden till mindre än en halv miljon, och närmade sig 480 000 i slutet av

tiin 480 000 asukkaan rajaa. Vuosikymmentä myöhemmin alkoi Helsingin uusi voimakas kasvukausi, ja Helsingin uusi väkiluvun huippu 559 718 henkeä saavutettiin vuonna 2002.

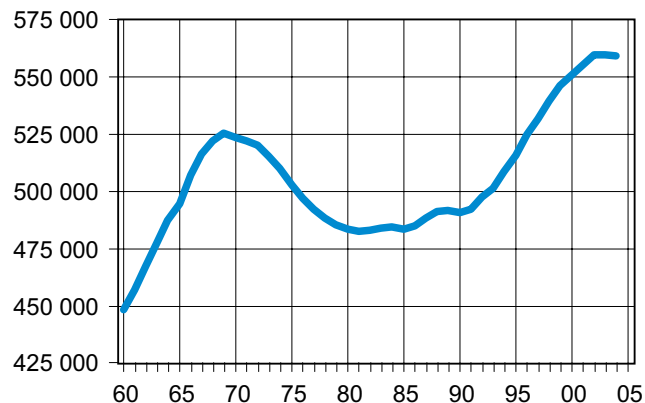
Miksi Helsingin väkiluku kääntyi 1970-luvulla laskuun? Syyt liittyvät etenkin aluksi siihen, että Helsingin asuntokanta ei kyennyt asuttamaan sellaista määrää nuoria perheellistyviä asukkaitaan, jotka olivat 1960-luvun nousukaudella muuttaneet pääkaupunkiin. Sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat täyttivät nopeasti kaupungin perheasumiseen soveltuvat asunnot. Lähiörakentamisen kiihkeimpinä vuosina 1960-luvun alkupuolella Helsingissä rakennettiin jopa 7 000–8 000 asuntoa vuodessa, mutta vuonna 1969 enää 3 000 asuntoa. Vaikka tuotanto tästä kohosi 4 000 asunnon keskitasolle, asuntoja myös poistui asuinkäytöstä purkamisen ja toimistokäyttöön muuttumisen takia. 1970-luvun alussa arvioitiin jopa 8 000 asunnon muuttuneet toimistoiksi. Pientaloalueilla yläkertojen erilliset asunnot hävisivät ja asumisväljyys kasvoi. Myöhemmin 1970-luvulla taloudellisen taantuman myötä myös seudulle suuntautunut muuttoliike väheni.

Asuntorakentaminen laajeni naapurikuntiin. Kun 1960-luvulla pääkaupunkiseudun asunnoista kaksi kolmasosaa rakennettiin Helsinkiin, 1970-luvulla alle puolet. Naapurikaupunkien väkiluku kasvoi huimasti. Vuosittainen kasvu oli Vantaalla 1970-luvun alussa useana vuonna yli 10 prosenttia, kun nykyisin pidetään kahden prosentin kasvua kriittisenä rajana, minkä jälkeen palvelujen tuottaminen ajoissa vaikeutuu.

Seudun laajeneminen johtui siten etenkin perheiden muutoista Helsingistä naapurikaupunkeihin. Helsingin väestön määrä väheni vuodesta 1960 vuoteen 1980 noin 42 000 hengellä, ja tästä luvusta yli kaksi kolmasosaa oli 0–15-vuotiaita. Helsingissä lapsiperheiden osuus väheni ja asuminen väljeni: 1970-luvulle tultaessa kolmen hengen ja sitä suurempia asuntokuntia oli vielä lähes puolet, mutta 10 vuotta myöhemmin enää kolmasosa. Nyt Helsingissä on yk-

Kuva 1. Helsingin väkiluku 1.tammikuuta 1960-2004

Figur 1. Folkmängden i Helsingfors 1 januari 1960-2004

1970-talet. Tio år senare började Helsingfors växa starkt igen, och år 2002 nådde folkmängden sin hittills högsta topp: 559 718.

Varför började Helsingfors folkmängd minska på 1970-talet? För det första handlade det om att bostadsbeståndet i Helsingfors inte räckte till för en sådan mängd unga människor i familjebildande ålder som hade flyttat till huvudstaden under uppsvinget på 1960-talet. Det var de strax efter kriget födda som i rask takt fyllde alla bostäder som passade för familjeboende – trots att det under de hetaste åren i början av 1960-talet årligen byggdes 7 000–8 000 bostäder i Helsingfors, främst i förorten. År 1969 byggdes det bara 3 000 bostäder årligen. Att produktionen sedan steg till en medelnivå kring 4000 bostäder per år uppvägdes av ett bortfall beroende på rivningar och ”kontorisering”. I början av 1970-talet uppskattade man att rentav 8 000 bostäder gjorts om till kontor. I villorna tog folk vindsvåningsbostaden i eget bruk, och boendetrymmet ökade. Och den ekonomiska svacka som följde på oljekrisen minskade flyttandet till huvudstaden.

Bostadsbyggande bredde ut sig till grannkommunerna. Medan två tredjedelar av de nya bostäderna i Huvudstadsregionen på 1960-talet byggdes i Hel-

sin ja kaksin asuvia jo lähes 80 prosenttia asuntokunnista.

1990-luvulla Helsinki kasvoi nopeasti, noin 60 000 hengellä. Kasvun syynä olivat aluksi voimakkaasti lisääntynyt ulkomaalaisten tulomuutto, laman seurauksena hidastunut poismuutto naapurikuntiin, syntyvyyden kasvu ja kuolleisuuden väheneminen. Lähinnä opiskelijoita koskeva kotikuntalain muutos toi sekkin arviolta 15 000 uutta helsinkiläistä. Laman jälkeen nopeasti kehittyvä työllisyys toi seudulle huomattavan muuttovoiton muualta Suomesta. Aluksi tämä muuttoliike kasvatti erityisesti Helsingin kaupunkia, koska muualla seudulla, erityisesti kehyskunnissa asuntorakentaminen oli vähäistä. 2000-luvulla patoutunut asuntokysyntä purkautui kasvavana muuttotappiona naapurikuntiin ja laajemmalle seudun kehysalueelle. Viime vuosien hidastunut talouskehitys käänsi kotimaisen muuttovoiton muuttotappioksi, eikä kahtena viime vuotena edelleen voitollinen ulkomainen muuttoliike ja luonnollinen väestönkasvu ole riittänyt kasvattamaan Helsingin väkilukua.

Viime vuosien kehityksessä on samoja piirteitä naapurimaiden pääkaupunkien kanssa. 1990-luvun puolivälissä Tukholman, Oslon ja Kööpenhaminan kaupunkien väkiluku kasvoi yli prosentin vuodessa. 2000-luvulla kasvu on näissäkin kaupungeissa jäänyt puolen prosentin alle, Oslon viime vuosia lukuun ottamatta.

Lapsiperheet Helsingissä

Vuonna 1980 Helsingin asuntokunnista 37 prosenttia oli perheitä, joissa oli lapsia (lapset iästä riippumatta), nyt neljäsosa. 1990-luvulla voimakkaasta väestönkasvusta huolimatta lapsiperheiden määrä on vähentynyt. Vaikka Helsingin asuntokanta on pienasuntovaltaista, eniten ovat vähentyneet yhden lapsen perheet, sekä määrällisesti että suhteellisesti. Kaksilapsisten perheiden määrä on säilynyt lähes ennallaan ja tätä suurempien perheiden määrä ja osuus

singfors, var andelen under hälften på 1970-talet. Grannstädernas folkmängd växte svindlande. I Vanda var folkökningen i flera år i början av 70-talet över tio procent. Idag anses två procent vara en kritisk gräns för att kunna producera tillräcklig kommunal service.

Sålunda hade regionens utbredning berott på att särskilt familjer flyttat från Helsingfors. Mellan 1960 och 1980 minskade Helsingfors folkmängd med ca. 42 000 personer, av vilka över två tredjedelar var högst 15 år gamla. I Helsingfors minskade barnfamiljernas andel och boendet blev rymligare: i slutet av 1960-talet var ännu nästan hälften av hushållen minst tre personers, tio år senare bara en tredjedel. Idag är nästan 80 procent av hushållen i Helsingfors en eller två personers.

På 1990-talet växte Helsingfors snabbt, med ca. 60 000 personer. Till en början var orsakerna en starkt växande invandring från utlandet, en p.g.a. depressionen långsammare utflyttning till grannkommunerna, en stigande nativitet och en sjunkande mortalitet. Och den nya lagen om hemkommun innebär att uppskattningsvis 15 000 studerande blev invånare i Helsingfors. Den snabbt ökande sysselsättningen efter depressionen medförde ökad inflyttning från övriga Finland till Helsingfors. Till en början förstorade detta flyttningsöverskott befolkningen i Helsingfors, eftersom bostadsbyggandet på andra håll i regionen var lamt. Efter millennieskiftet ledde ett uppdämt bostadsbehov till ett ökat flyttunderskott till grannkommunerna och kranskommunerna. Den långsammare ekonomiska utvecklingen under de senaste åren har gjort att flyttöverskottet från övriga Finland har övergått i ett flyttminus, och varken invandringen, som fortfarande givit överskott de två senaste åren, eller den naturliga folkökningen har uppvägt detta.

Utvecklingen i de övriga nordiska huvudstäderna har haft många liknande drag de senaste åren. I medlet av 1990-talet växte Stockholms, Oslon och Köpenhamns folkmängder med över en procent årligt.

asuntokunnista on kasvanut kaudella 1990–2003. Ulkomaalaisväestön kasvulla on tähän selvä vaikutus.

Oheisessa kuviossa ovat mukana myös kotona asuvat yli 18-vuotiaat, joiden osuus on huomattavasti vähentynyt. Esimerkiksi 18–24-vuotiaista helsinkiläisistä asui puolet kotona 1980-luvun alkupuolella, nyt 30 prosenttia. Arviolta puolet osuuden vähenemisestä aiheutuu kotikuntalain muutoksesta, joka on tuonut paljon yksinasuvia opiskelijoita helsinkiläisiksi.

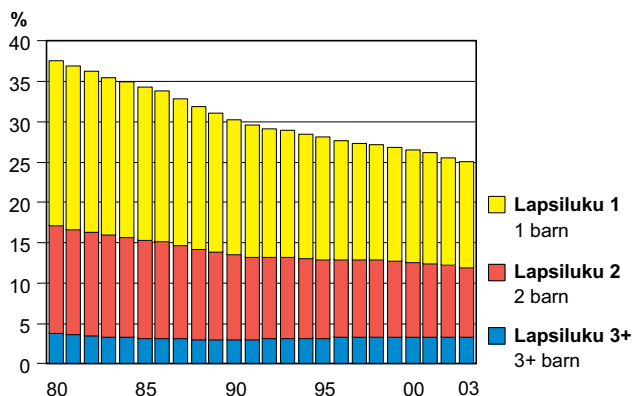
Näyttää siltä, että sellaisten lapsiperheiden, joissa on 0–17-vuotiaita lapsia, osuus helsinkiläisistä asuntokunnista laskee edelleen nykytasosta vaikka 1990-luvulla osuus jopa kasvoi. Vuosituhannen vaihteesta lapsiperheiden osuus asuntokunnista on laskenut puolitoista prosenttiyksikköä. Vuonna 2003 lapsiperheiden osuus Helsingissä sekä Oslossa oli 20 % ja Kööpenhaminassa 18 %. Oslossa osuus on pysynyt nykytasolla viimeiset 10 vuotta, Kööpenhaminassa osuus on noussut. Helsingin asunnot ovat keskikooltaan pienempiä kuin naapurimaiden pääkaupungeissa.

Lapsiperheiden muuttoliike vaikuttaa kaupungin väestökehitykseen suuremmalla painolla kuin yksinasuvien. Asuntokanta muodostaa hitaasti muuttu-

Kuva 2. Lapsiperheiden osuus asuntokunnista lapsiluvun mukaan Helsingissä

1.1.1980–2003, lapset iästä riippumatta

Figur 2. Barnfamiljernas andel av bostadshushållen, enligt antal barn i Helsingfors 1980–2003, barn oberoende av ålder

gen. På 2000-talet har tillväxten även där varit under en halv procent, med undantag av Oslo.

Barnfamiljerna i Helsingfors

År 1980 var 37 procent av bostadshushållen i Helsingfors familjer med barn (barn oberoende av ålder). Idag är andelen en fjärdedel. Under 1990-talet minskade antalet barnfamiljer trots den starka folkökningen. Trots att bostäderna i Helsingfors övervägande är små är det ettbarnsfamiljerna som minskat mest, både till antal och andel. Antalet tvåbarnsfamiljer har ungefär bibehållits, och antalet och andelen familjer med tre eller flera barn växte åren 1990–2003. Den ökande invandrarinslaget har klart inverkat på detta.

Figuren omfattar även hemmaboende över 18 år gamla barn, vilkas andel minskat klart. I början av 1980-talet bodde t.ex. ännu hälften av 18–24-åringarna med sina föräldrar, men idag knappt en tredjedel. Vidpass hälften av andelsminskningen antas bero på förändringen i lagen om hemkommun, som gjort många ensamboende studerande till Helsingforsbor.

Just nu verkar det som om andelen familjer med barn under 18 år kommer att fortsätta minska trots att deras andel av bostadshushållen i Helsingfors rentav växte under 1990-talet. Sedan millennieskiftet har barnfamiljernas andel av bostadshushållen minskat med en och en halv procentenhet. År 2003 var barnfamiljernas andel av hushållen 20 procent i Helsingfors och Oslo, och 18 procent i Köpenhamn. I Oslo har andelen varit oförändrad i tio år, i Köpenhamn har den vuxit. I Helsingfors är bostädernas medelstorlek mindre än i de övriga nordiska huvudstäderna.

Barnfamiljernas flyttande har större vikt för stadens befolkningsutveckling än de ensamboendes. Bostadsbeståndet, som i Helsingfors domineras av små bostäder, förändras ju långsamt, och i och med att levnadsstandarden stiger blir allt fler små och

van reunaehdon, mutta elintason kasvu muuttaa koko ajan Helsingin asuntokannasta pienempiä ja puutteellisesti varustettuja asuntoja perheasumiseen kelpaamattomiksi. Taloudellisesti epävarmoissa oloissa vaatimatontakaan asuntoa ei aina vaihdeta parempaan.

Talouskehitys ja väestö

Alueen väestökehitys riippuu paljolti alueen taloudesta ja työllisyyskehityksestä. 1980-luvun loppupuolella Helsingin seudun talouskehitys oli muuta maata nopeampaa ja työkäisten määrä kasvoi yli prosentin vuodessa. 1990-luvun laman aikana seudun väkiluku ei kuitenkaan kääntynyt laskuun. Mm. voimakkaasti kasvanut ulkomailta muutto kasvatti seutua enimmillään lähes 5 000 asukkaalla vuodessa.

1990-luvun jälkipuolella alkanut nopea talouskasvu kiihdytti muulta maasta suuntautuvaa muuttoliikettä, ja työkäisten määrä kasvoi lähes kahden prosentin vuosivauhtia. Vuoden 2002 lopulla Helsingin seudun työllisten määrä kääntyi ensimmäisen kerran laskuun sitten vuoden 1994. Muutos alaspäin oli muuta maata jyrkempi. Viimeisen työvoimatutkimuksen mukaan Helsingin seudun työllisten määrä oli vuoden 2003 viimeisellä neljänneksellä 2,2 prosenttia edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa alempi.

Seudun työpaikkojen määrän kasvun hidastuminen ja kääntyminen laskuun on selvästi vähentänyt työmarkkinaperäistä muuttoa muualta Suomesta Helsinkiin. Samalla osaksi heikon talouskehityksen vuoksi matalat asuntolainojen korot ovat osaltaan vaikuttaneet omistusasumisen suosion kasvamiseen, ja kysynnän kasvaessa seudun kaikissa kunnissa asuntotuotanto on lisääntynyt. Vuosina 2000-02 Helsingin seudulla valmistui puolitoistakertainen määrä asutuspinta-alaa verrattuna vuosiin 1995-97, seudun pientalovaltaisissa kunnissa kaksinkertaisesti.

Talouden elpyessä työvoiman kysyntä kasvaa ja todennäköisesti seutu alkaa saada jälleen muutto-

bristfälligt utrustade bostäder oattraktiva som familjebostäder. Men om det råder ekonomiskt osäkra tider kan folk bo kvar även i anspråkslösa bostäder.

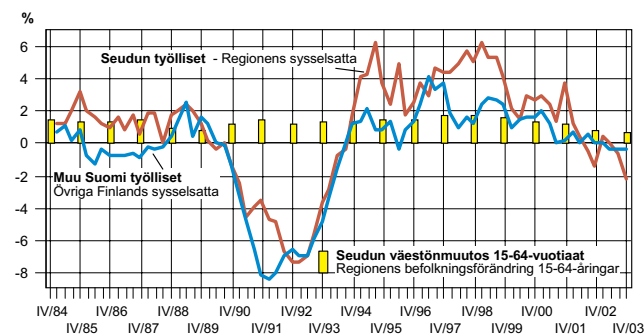
Ekonomisk utveckling och befolkning

Ett områdes befolkningsutveckling beror i hög grad på områdets ekonomi och sysselsättningsläge. I slutet av 1980-talet var den ekonomiska utvecklingen snabbare i Helsingforsregionen än i övriga Finland, och antalet personer i arbetsålder växte med en dryg procent per år. Under depressionen i början av 1990-talet minskade regionens folkmängd inte. Bl.a. den starkt ökande inflyttningen från andra länder fick regionen att som mest växa med nästan 5 000 invånare per år.

Den snabba ekonomiska tillväxt som började i medlet av 1990-talet satte fart på flyttandet från andra landsändor till Helsingfors, och antalet perso-

Kuva 3. Helsingin seudun työllisen työvoiman ja työikäisen väestön muutos vuosina 1984–2003

Figur 3. Förändring i sysselsatt arbetskraft och befolkning i arbetsför ålder i Helsingforsregionen

Työllinen työvoima Helsingin seudulla ja muualla maassa neljännesvuosittain I/1984-IV/2003, muutos edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan, sekä 15-64-vuotiaiden väestönmuutos Helsingin seudulla, prosenttia vuodessa. | Sysselsatt arbetskraft i Helsingforsregionen och övriga Finland kvartalsvis I/1984-IV/2003, förändring från läget ett år tidigare, samt befolkningsförändringen bland 15-64-åringar i Helsingforsregionen, procent per år.

Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus
Källa: Statistikcentralen, Arbetskraftsutredningen

voittoa muualta Suomesta. Mikäli asuntolainojen korot lähtevät nousuun, eikä seudun asuntotuotanto riitä tyydyttämään kysyntää, vuokra-asumisen suosio alkaa jälleen kasvaa, mikä on omiaan lisäämään Helsingin väkilukua. Toisaalta myös taloudellisen taantumän syvetessä ja työllisyysnäköymien heiketessä asumisväljyyden kasvu hidastunee ja Helsingin väkiluku saattaa tämän vuoksi lähteä kasvamaan. Näin kävi 1990-luvun alussa.

Koska Helsingin väestökehitykseen vaikuttavat tekijät ovat vaikeasti ennakoitavia ja lisäksi saattavat vaikuttaa kahden suuntaisesti, Helsingin väestökehityksen ennustaminen on nykyisissä oloissa vaikeampaa kuin aikaisemmin.

ner i arbetsålder växte med nästan två procent per år. I slutet av år 2002 började antalet sysselsatta i Helsingforsregionen minska för första gången sedan år 1994, och minskningen var brantare än i övriga Finland. Enligt senaste arbetskraftsutredning var antalet sysselsatta i Helsingforsregionen sista kvartalet 2003 rentav 2,2 procent mindre än sista kvartalet 2002.

Att antalet arbetsplatser börjat växa långsammare och rentav börjar minska har klart minskat arbetskraftsinflyttningen från övriga Finland till Helsingfors. Samtidigt har bostadslåneräntorna, som delvis p.g.a. det svaga ekonomiska utvecklingen varit låga, medverkat till att ägoboendet blivit populärare, och i och med ökad efterfrågan i regionens alla kommunen har bostadsbyggandet ökat. Åren 2000-02 färdigbyggdes det i Helsingforsregionen en och en halv gång mera bostadsyta än åren 1995-96, och i regionens småhusdominerade kommuner rentav fyra gånger mera.

Om ekonomin repar sig ökar efterfrågan på arbetskraft och regionen börjar sannolikt få flyttöverskott från övriga Finland. Om bostadslåneräntorna börjar stiga och regionens bostadsproduktion inte förmår tillfredsställa efterfrågan börjar hyresboendet bli populärare igen, vilket sannolikt ökar Helsingfors folkmängd. Å andra sidan torde boendetrymmet sluta öka ifall dagens ekonomiska svacka djupnar och sysselsättningsläget försämras, och det kan också göra att Helsingfors folkmängd börjar växa. Så gick det ju i början på 1990-talet.

Eftersom de faktorer som påverkar befolkningsutvecklingen i Helsingfors är svåra att förutse och dessutom kan verka i två riktningar, är det i dagens läge svårare än tidigare att förutsäga befolkningsutvecklingen i Helsingfors.